

ምዕራፍ ኣርባዕተ

ፍትሓውነት

ዕላማታት እዚ ትምህርቲ፤

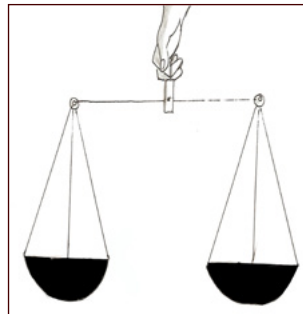
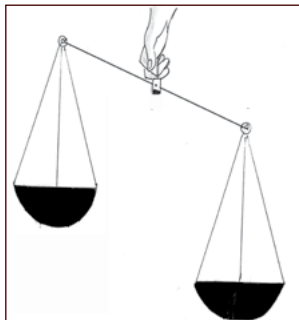
እዚ ምዕራፍ እዚ ተማሂርኩም ምስ ወዳእኹም፤

- እንታይነት ፍትሓውነት ትግንዘቡ።
- ፍትሒ ክጠሓሰሎም ዝኸእል ኩነታትን እንታይነት ኣድላዊ ኣሰራርሓን ትፈልጡ።
- እንታይነት ኣድላይነትን ማሕበራዊ ትካላት ትግንዘቡ።
- ምህላው ፍትሓዊ ኣሰራርሓታትን ንምዕሳል ሰላም እቲ ከባቢ ኣድላዪ ምኻኑ ትግንዘቡ።
- እንታይነት ግብሪ ትግንዘቡ።

4.1 ፍትሒ

4.1.1 እንታይነት ፍትሒ

- ፍትሒ እንታይ ማለት እዩ? እትፈልጡዎ ሓሳብ ኣብ ወረቐት ዕሒፍኩም ቡብተራ ንኻልኦት ኣንብቡሎም።

ሰእሊ 4.1 ሚዛን

- እቲ ዝዘበለ ሚዛን እንታይ የመልክት?
- እቲ ዝተስተኻኸለኹም እንታይ የመልክት?
- ካብዞም ሚዛናት እንታይ ትርድኡ? ኣየናይ ሚዛንኪ ትመርፀ? ንምንታይ?

ፍትሒ ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ትኽክለኛ ፍርዲ ወይ ሚዛናዊ ዝኾነ ውሳኔ ምሃብ ዘመልክት ሓሳብ እዩ። ብኻልእ ኣገላልፃ ፍትሒ ካብ ኣድልዎ ወይ ካብ ወገንነት ዝፀረዩ ዳይነት ወይ ምስክርነት ምሃብ ማለት እዩ። ፍትሒ ንዝኾነ ወገን ከየዳለኻ ሓቀኛ ሓሳብ ምግላፅ፣ ሓቂ ምዝራብን፣ ሓቂ መሰረት ብምግባር ምስራሕን የመልክት።

ፍትሒ ማለት “ትኽክለኛ ፍርዲ ፣ግቡእ፣ሓቂ፣ ትኽክል ምኃን” ማለት እዩ።

መልመዲ 1

እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ብሓፂሩ መልሱ።

1. ኣብ ምምሕዳር ስድራቤት ንፍትሒ ዝገልፁ ተግባራት ኣብርሁ።
2. ኣብ ቤት ትምህርቲ ንፍትሒ ዝገልፁ ተግባራት ዘርዝሩ።

4.1.2 ኣድላይነት ፍትሒ

- ብደረጃኹም ፍትሒ የድሊ እዩ እትብሉሎም ጉዳያት ዘርዝሩ።
- ፍትሒ ንደቂ ሰብ ኣድላይ እዩ ኢልኩምዶ ትኣምኑ? ምኽንያትኩም ግለፁ።

ስድራ ቤት ፍቅርተ

ስድራ ቤት ፍቅርተ ብፅቡኛ ኣመሓዳድራ ስድራ ብሕብረተሰብ እቲ ከባቢ ከም ኣብነት ዝጥቀስ እዩ። እዚ ስድራ ቤት ንፅቡኛ ስም ካብ መንጎ ዘብቅዑዎ ጉዳያት ፍትሒ ዝዓሰሎ ቤተሰባዊ ኣመራርሓኦም እዩ። ነዚ'ውን እዞም ዝስዕቡ ነጥብታት ብመርኣያ ይጥቀሱ።

- ወለዲ ፍቅርተ ገንዘብም ስርዓት ብዘለዎ መንገዲ ይጥቀምሉ።
- ብዘፅባ ኩነታት ትምህርቲ ደቆም ብምኽርን ምይይጥን ይውስኑ።
- ኣብ መንጎ ደቆምን ከዕብዮዎ ኢሎም ዘምፅእዎ ንል ዘመዶምን ኣፈላላይ ከይገበሩ ኣብ ሓደ ቤት ትምህርቲ የምህሩዎም።

- ካብ ቤት ትምህርቲ እንትምለሱ እውን ንኹሎም ቆልዑ ከከም ዓቕሞም ተመጣጣንን ማዕረግን ግዘ ስራሕ፣ መፅናዕትን ፀወታን ተመዲቡሎም ኢዩ።
- እኒ ፍቕርተ እውን ኣብዝምልከቶም ጉዳያት ብነፃነት ሓሳቦም ወይ ርእይቶኦም ይህቡ። ዝደለዩዎ ሕቶ ድማ ይሓቱ።
- እዞም ቆልዑ ብትምህርቶም ፃዕራማትን ንፍዓትን እዮም። ሓሓሊፋ ኣብ መንጎ መሓዝቶም ቅርሕንትታት ክፍጠሩ ከለዉ ኣድልዎ ዘይብሉ መፍትሒ ይእልሹ።

መልመዲ 2

ብመሰረት እዚ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ምሕደራ ስድራቤት ፍቕርተ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ዝገልፁ ተግባራት ዘርዝሩ።
2. እኒ ፍቕርተ ፃዕራማትን ንፍዓትን ተምሃሮ ዝገበሮም እንታይ እዩ?
3. ፍትሒ ዝነገሶ ቤተሰባዊ ኣመሓዳድራ ዘለዉዎ ረብሓታት ዘርዝሩ።

ስድራ ቤት ዓፈራ

ስድራ ቤት ዓፈራ ካብ ስድራ ቤት በዓል ፍቕርተ ብዝተፈለየ ኩነት ዝመሓዳር እዩ። እዚ ስድራ ቤት እዚ ካብ ዝድለ ንላዕሊ ፍልፍል እቶት እንተሃለዎን ናይ ዘሎ ንብረት ኣዛዚየ ዝብሉ ግን ኣቦ ዓፈራ ኣይተ ሽብሩ እዮም።

ንሶም ይሰራሕ ዝብሉዎ ኩሉ ክፍፀም ኣለዎ። ኣዶ እኒ ዓፈራ ዝኾነ ሓሳብ እንተሃባዎን ዝሰምዐን የለን። ኣይተ ሽብሩ ንበዓልቲ ቤቶምን ደቆምን ከየማኸሩ ከዕቢ፣ ከምህር ኢሎም ዝተቐበልዎም ደቂ ኣዝማዶም መገልገልቲ ዝህገዩምዎም። ብተወሳኺ ኣይተ ሽብሩ ብዘዕባ ትምህርቲ ኣወዳት ደቆም እምበር ብዛዕባ ደቂ ኣንስትዮ ደቆም ዕጅብ ኣይብሎምን። እቶም ደቂ ተባዕትዮ ደቆም እንተኾኑ እውን ግቡእ ክትትል ስለዘይግበረሎም ብትምህርቶም ድኹማት እዮም።

ካብዚ ፍትሒ ዝነደሎ ቤተሰባዊ አመሓድራ ዝነቐለ አብቲ ስድራ ሰላም፣ ፍቕሪ፣ ምስምማዕ ወዘተ ዝበሃል የለን። እቶም ቆልዑ አብ ቤት ትምህርቲ ኮነ አብ ሰፈር ብምርባሽ ዝተፈለጡ ኮኑ። አደ እኒ ዓፈራ እውን ብፅዕንቶ አይተ ሽብሩ ተማሪረን ገዝእን ሓዲገን ካብ ዝወፃ ፀኒሐን እየን። ብድሕሪ እዚ መንበሪ ገዝአም ተሸይጡ አብ ምምቓል ንብረት ምኽኛም ብሰፊሑ ይውረ አሎ።

መልመዲ 3

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. አብ አመሓዳድራ ቤተሰብ ፍትሓዊ ዘይኮነ አሰራርሓ ዝገልፁ ተግባራት ጥቐሱ።
2. አመሓዳድራ ስድራ ዓፈራ ፍትሓዊ ብዘይምኽኑ እቶም ቆልዑ እንታይ ዓይነት ባህርያት ክህልዎም ገይሩ?
3. አብ ስድራቤት ፍትሓዊ አመሓድራ አብ ዝንደለሉ ጊዜ እቲ ዝጉዳእ መን እዩ?
4. አብ ላዕሊ ካብ ዝተጠቐሱ ስድራ ቤታት ናይ አየንኦም አባል እንተተኾኑ ትመርፁ? ንምንታይ?

ፍትሒ ህይወትን ናብራን ደቂ ሰብ ዕቡቕ ክኸውን አብ ምግባር ዘለዎ ረብሓ ዕዙዝ እዩ። ፍትሒ አብ ኩሉ ምንቅስቃስ ህይወት ንአብነት አብ ቤት ትምህርቲ፣ አብ ጣብያን አብ ቤተሰባዊ ናብራን አድላዪ እዩ። አብ መንጎ ሰባት ዝኾነ አፈላላይን አድልዎን ከይፍጠር ይገብር። አፈላላይት እውን እንተሃሊዮም ክስተኻኸሉ መግበሪ መሳርሒ እዩ።

ብደረጃ ዕርክነት ፍትሒ ርክብ ሕድሕድ ሰባት ሚዛናዊ ክኸውን ብምግባር እቲ ሓደ ታሕተዎይ እቲ ካልእ ላዕለዎይ ከይኸውን ይገብር። ምስ መሓዙትኹም ተሰማሚዕኹም እተፅንዑ ወይ እትፃወቱ አብ መንጎኹም ፍትሓዊ ርክብ ብምህላወ ከምዝኾነ አስተወዲልኩም ዶ ትፈልጡ? ፍትሒ እቲ ሓደ ተጎዳኣይ እቲ ካልእ ብዘይግቡእ ተጠቓማይ ከይኸውን ብምግባር መሰል ዜጋታት ከምዝኸበር ይገብር።

ብደረጃ ስድራ ፍትሒ ቤተሰባዊ ናብራ ሰላም ዝዓሰሎ ክኸውን ብምግባር ቀፃላይ ህይወት ዜጋታት ፅቡቕን ዝሓሸን ክኸውን ይገብር።

ብደረጃ ሃገር ፍትሒ ኣብ ውሽጢ ሕብረተሰብ ዝለዓሉ ጎንፅን ቅርሕንትን ብሰላማዊ መንገዲ ብምፍታሕ ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ይከላኸል።

ዜጋታት ሃፍቶምን ንብረቶምን ብዘይግባእ ብሸፋቱን፣ ብኸተርትን ከይውረፍ ውሕስነት ይህብ። ፍትሒ ንዕብይት፣ምዕባለን ልምዓትን ሕብረተሰብ መሰረት እዩ። ዜጋታት ኣብ ሃገሮም ብማዕርነትን ብነፃነትን ናይ ምንባር፣ ምምሃር፣ ምስራሕን መሰሎም የረጋግፅ።

ፍትሒ ኣብ ሃገር ሰላም ክዓሰል ይገብር። በዚ ድማ ህፃናት፣ ደቂ ኣንስትዮ፣ ድኻማት ዓቕሚን ኣደታትን ጥቕዓት ከይበፅሖም ይከላኸል።

ፍትሒ ንመዕሰሊ ሰላም፣ ንዕብይት፣ ንምዕባለን ንመጠናኸሪ ማዕርነትን ርክብ ሕድሕድን ህዝብታት መሳርሒ እዩ።

መልመዲ 4

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

- ፍትሒ ኣብዞም ዝስዕቡ ከባብታት ዘለዉዎ ረብሓታት ዘርዝሩ፡፡
 - ሀ/ ኣብ ቤተሰባዊ ህይወትኩም
 - ለ/ ብደረጃ ርክብ ሰፈርኩም
 - ሐ/ ኣብ ቤት ትምህርቲ
2. በዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ነገራት ክትፍፁሙዎም እትኸእሉ ተግባራት ፍትሒ ዘርዝሩ።

4.2. ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሕን ኣብ ከባቢና ዝርከቡ ኣካላት ፍትሕን

4.2.1 ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሒ ብብርኪ ማሕበረሰብ

- ኣብ ክፍልኹም ቦደል እንተበፀሐኩም እዚ ተግባር እዚ ንመን ኢኹም እትነግሩዎ? እዚ ተግባር ከምዝተፈፀመኹም ብምንታይ ተረጋግፁ?
- ኣብ ከባቢኹም ኣብ መንጎ ሰባት ዘይምርድዳኣት ክፍጠሩ ከለዉ ነቶም ዘይምርድዳኣት ዝኣልዩ ሰባት ኣለዉዶ? ነቲ ቅርሕንቲኹ ከመይ ጌሮም ይኣልዩዎ?

ኣይተ ስብሓት “ኣቦ ብልሓት”

ኣይተ ስብሓት ኣብ ከባቢኡም ፍትሓዊ ውሳኔ ብምሃብ ከም ኣብነት ዝጥቀሱ እዮም። ዝተበኣሱ ሰባት ምስምዕማዕ፣ኣብ ሰፈር ንዝፍጠሩ ፀገማት መፍትሒ ብምሃብ ሰላምን ዕርቅን ክወርድ ብምግባር ዝወዳደሮም የለን።

ኣይተ ስብሓት እዚ ተግባር እዚ እንትፍፀሙ ሓድሓደ ግዘ በይኖም ካልእ ግዘ ድማ ምስ ካልኣት ሰባት ኮይኖም እዮ። ኣይተ ስብሓት ብስራሕ ዕርቂ ውፅኢታዊ ዝኾኑ ተኣምረኛ ወይ ዝተፈለዩ ፍጡር ብምኳኖም ኣይኮኑን። ቀንዲ ምስጢር ክእለት ምስምዕማዕ ኣይተ ስብሓት ግቡእ መንገዲ ኣወሃህባ ፍትሒ ወይ ሜላ ብምኽታሎም እዮ።

ኣይተ ስብሓት መጀመርታ ሰብ ጉዳይ ናብኡም ኣብ ዝመፀሉ ግዘ መንቀሊ እቲ ሽግር ወይ ዘይምርድዳእ ክርድኡዎ ፃዕሪ ይገብሩ።

ሓሳብ ክልቲኦም ወገናት ይሰምዑ። እንታይነት እቲ ሽግር ምስተረድኡ ንዝኾነ ወገን ከየዳለዉ ውሳኔ ይህቡ። በዚ ምኽንያት እዚ ኣይተ ስብሓት ዝህቡዎ ውሳኔ ሸምግልና ብብዙሓት ተቐባልነት ይረክብ።

መልመዲ 5

ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. መብዛሕቶም ውሳኔታት ኣይተ ስብሓት ንምታይ ተቐባልነት ይረኽቡ?
2. ከይድታት ኣወሃህባ ፍትሒ ኣይተ ስብሓት ዘርዝሩ። ካብ ሚላታታት ኣይተ ስብሓት እንታይ ትመሃሩ?
3. ካብ መሓዙትኩም ፀወታኹም ብዳይነት ክመርኹ እትመረጹዎ ከመይ ዝበለ ባህሪ ዘለዎ ቆልዓ እዩ? ንምንታይ?

ፍትሒ ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ብዝተፈላለዩ ኣጋጣምታትን ጉዳያትን ይወሃብ። ኩነታት ኣወሃህባ ፍትሒ ምስ ዕለታዊ ናብራን ህይወትን ሰባት ብቐጥታ ዝተተሓሓዘ እዩ። ንኣብነት ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ገዛ፣ ኣብ መፃወቲ ቦታታት ብብዕለቱ ዝወሃቡ ውሳኔታት ዘክሩ። እዚኦም ኩሎም ውሳኔታት ንፍትሒ ዝገልጹ ተግባራት እዮም። ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሒ ንዝተፈላለዩ ቅርኩንታት ወይ ሽግራት ግቡእ ፍታሕ ወይ ውሳኔ ናይ ምድላይ ኣሰራርሓ ምስዓብ የመልክት። ነዚኦም ዝመሳሰሉ ተግባራት ኣወሃህባ ፍትሓዊ ውሳኔ ናይ ባዕሎም ዝኾኑ ከይድታት ኣለዉዎም።

ኣብ ዝኾነ ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሒ ክፍለጡ ዘለዎም መሰረታዊ ነጥብታት ኣለዉ። ንሳቶም ድማ፡-

- መንቀሊ እቲ ሽግር ብግቡእ ንምርዳእ ዘኽእሉ መረዳእታት ምትእኽኻብ
- ነቲ ጉዳይ ብግቡእ ምርዳእ፤
- ኣብ ሓቂ ተደሪኽካ ብዘይ ኣድልዎ ግቡእ ውሳኔ ምሃብኩም።

መልመዲ 6

ብሃዕባ እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሒ ዝሕዞም ነጥብታት እንታይ እንታይ እዮም?
2. ኣብ ከባቢኹም ፍትሒ ዝህቡ ኣካላት ንዘይምርድዳኡት ብኸመይ ይፈትሑዎም?

4.2.2 ኣካላት ፍትሒ

- ኣብ ስድራ ቤት፣ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ከባቢ መንበሪ፣ ኣብ መምሃሪ ክፍል ፍትሒ ዝህቡ ኣካላት ጥቐሱ።
- ንስኻትኩም ኣብ ዝህኹም፣ ኣብ ቤት ትምህርትኹም ወይ ኣብ መምሃሪ ክፍልኹም ኣብ ዝግበር ከይዲ ኣወሃህባ ፍትሒ እንታይ ዓይነት ሓላፍነት ተዋጊእኹም ትፈልጡ?

ኣካላት ፍትሒ ማለት ኣብ መንጎ ሕብረተሰብ ዝፍጠሩ ቅርሕንታትን ጎንዕታትን ወይ ድማ ዘይምርድዳኡትን ንምእላይ መፍትሒ ንዝህቡ ኣካላት ዘመልክት እዩ። ነዚ ዓይነት ሓላፍነት እዚ ዝዋዕኡ ኣካላት ፍትሒ ባህላውን ዘበናውን ተባሂሎም ኣብ ክልተ ይምቀሉ። እዞም ኣካላት እዚኦም ኣብቲ ሕብረተሰብ ንዝፍጠሩ ሽግራት ፍትሓዊ ውሳኔ ብምሃብ ዘገልግሉ እዮም።

ሀ. ባህላዊ አካላት ፍትሒ

ስእሊ 4.2 አወሃህባ ባህላዊ ፍትሒ

- ኣብ ላዕሊ ካብ ዘሎ ስእሊ እንታይ ትርጉሙ?
- ኣብ ከባቢኹም ንዝተገራጨዉ ሰባት ዘተግርቑ አካላት ዘርዝሩ።

ባህላዊ አካላት ፍትሒ ካብ ቀደም ጀሚሩ ኣብ ሃገርና ዝነበሩ ህዝብታት ኣብ መንጎኦም ንዝፍጠሩ ዘይምርድዳኣትን በደላትን ፍታሕ ንምሃብ ባህላዊ አሰራርሕታት ይጥቀሙ ነይሮም። እዞም ባህላዊ ትካላት ኣብ ዝተፈላለዩ ከባብታት ዝተፈላለዩ ስያመ አለዎም። እዚአቶም ሽማግሌታት፣ መራሕቲ ሃይማኖት፣ ፍሉጣት ውልቀ ሰባት ዝበሃሉ ወዘተ እንትኾኑ ኣብ ብዙሓት ከባቢታት ዝርከቡ ባህላዊ ትካላት ፍትሒ እዮም። እዞም ባህላዊ ትካላት ብቐረባ እናተረኸቡ ነቲ ሕብረተሰብ ዝተፈላለዩ ግልጋሎት ፍትሒ ዝህቡ እዮም። ተግባር ኣይተ ስብሓት “ኣቦ ብልሓት” ንባህላዊ አካል ፍትሒ ሓደ ኣብነት እዩ።

ለ. ዘበናዊ አካላት ፍትሒ

ስእሊ 4.3 ላዕላዊ ቤት ፍርዲ ክልል ትግራይ

ስእሊ 4.4 ከባብያዊ ምምሕዳር ቀዳማይ ወያነ

ስእሊ 4.5 ቢሮ ፖሊስ ፍትሕን ፀጥታን

- ኣብ ላዕሊ ዘለዉ ስእልታት ብምዕዛብ ተግባራት ሕድሕድ ትካል ዘርዝሩ። ዘበናዊ ኣካላት ፍትሒ ዜጋታት ብኣካላት መንግስቲ ኮነ ብኻልኦት ኣድልዎ ክይበፅሑም ኣለዎ ይገብሩ።

ዜጋታት ዝተፈላለዩ ሽግራት ፍትሒ ክጋጥሞም ከሎ ጉዳዮም ነዞም ትካላት የቕርቡ። እቶም ኣካላት'ውን ሕግን ደንብን ሒዞም ግቡእ ፍትሒ ይደልዩሉ። ኣብ ዝቐረቡሎም ጉዳያት ውሳኔታት የሕልፉ። ካብ መንጎ እዞም ዘበናዊ ኣካላት ፍትሒ ቀንዲ ዝኾኑ እዞም ዝስዕቡ እዮም።

ማሕበራዊ ቤት ፍርዲ ጣብያ	ጣብያ ፖሊስ	ኣብያተ ፍርዲ
<p>ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ውሳኔ ፍትሒ ብምሃብ ንሕብረተሰብ የገልግሉ። ካብ መንጎ ዘበናዊ ኣካላት ፍትሒ ንተገልጋላይ ብቕርብት ዝርከቡ ትካላት እዮም።</p>	<p>ኣብ ከባቢኹም እትርእዩዎም መኸበርቲ ፀጥታ ፖሊሳት ድሕነት ሕብረተሰብን ድሕነትኩምን ይሕልዉ። በዚ ተግባርም'ውን ሰላምን ፀጥታን ሕብረተሰብ ዘኸብሩ ዘበናዊ ኣካላት ፍትሒ እዮም።</p>	<p>ኣብ ሓንቲ ሃገር ካብ ዝርከቡ ኣካላት ፍትሒ ኣብያተ ፍርዲ ብዋናነት ይጥቀሱ። ሰባት ፀገማት እንተ ኣጋጥሙዎምን በደላት እንተ ጓንፍዎምን ፍትሒ ዝወሃበሎም ትካላት እዮም።</p>

መልመዲ 7

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብ ክይዲ ምዕሳል ሕጊ ተግባር እዞም ዝሰዕቡ ኣካላት ዘርዝሩ።
 - ሀ. ጣብያኹም
 - ለ. ኣብያተ ፍርዲ
 - ሐ. ጣቢያ ፖሊስ
2. ኣባላት ፖሊሲ ኣብ ከባቢኹም እንተዘይህልዉ ክስዕቡ ዝኸእሉ ፀገማት ፍትሒ ዘርዝሩ።

4.3 ፍትሒ ክንደል ዝኸለለሎም ኩነታት

4.3.1 ምጥሓስ ሕጊ

- ንሕጊ ቤት ትምህርትኹም ከኸብሮ ዘለዎ መን እዩ?
- ነቲ ሕጊ ዘየኸብር እንተሃልዩ እንታይ ይኸውን? እንታይ ዓይነት ስጉምቲ ምውሳድ ይሓይሽ ትብሉ?

“ቁሽታት ቻነር” /ክፋል ሓደ/

ቁሽታት ቻነር ንነዊሕ ዘበናት ንጎረባብቲ ህዝብታት ኣብነታት ፍቕርን ሰላምን ነይሮም። ካብ መንጎ ተፈለጥቲ ጉዳያት ሓደ እቲ ሕብረተሰብ ብሙሉኡ ብዘይ ሓደ ፍልልይ ሕጊ ቁሽቶም ብዝግባእ ስለዘኸብሩ እዩ ነይሩ። ብተወሳኺውን ስርዓት ፍትሒም ካብ ኣድልዎ ነፃ ዝኾነ ኣሰራርሓ መሰረት ዝገበረ ነይሩ። ንዝፍጠሩ ጎንዕታትን በደላትን ብቕልጠ-ፍ ሚዛናዊ ፍታሕ ዝህብ ኣሰራርሓ ይኸተል። በዚ ምክንያት እዚ ቻነር “ሰፈር ፍቕሪ፣ ዓዲ ፍትሒ” እናተባህለት ክትምገብ ፀኒሓ እያ። ኮይኑ ግና ካብ ዝሓለፉ ውሑዳት ዓመታት ጀሚሩ ኩነታት ቁሽት ቻነር ከምቶም ቀዳሞት ግዝያት ኣይኮነን።

ኣብቲ ሕብረተሰብ ንነዊሕ ግዜ ፍትሒ ክኸበር እናገበሩ ዝፀንሑ ትካላት ዘኸብሮም ሰኣኑ። ምጥሓስ ሕግን ደንብን ካብ ዝጅመር ፀኒሑ እዩ። መመሓዳደርቲ እቲ ቁሽት ካብ ሕግን ስርዓትን ወፃኢ ዝኾነ ውሳኔ ምሃብ ጀሚሮም። እቲ ሕብረተሰብ ካብ ኣብያተ ዕዮ መንግስቲ ዝረኸቦ ግልጋሎት ብገንዘብን ብፍልጦን ኮይኑ። ዝተደለየ ነገር ንምርካብ ብጉልበትን ብገንዘብን ወይ ዘመድ ምርካብ ዝተለመደ ኣሰራርሓ ምዃን ካብ ዝጅመር ፀኒሑ ኣሎ።

ገበናት ምክታርን ባእስን በዚሓም። ገበነኛታት'ውን ብሓይሊ መኸበርቲ ፀጥታ ብዋዛ ዝተሓዙ ኣይኮኑን። እንተትሕዙ' ውን ሽዑ ንሽዑ ካብ ማእሰርቲ ይፍትሑ። ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ንዝወርድ በደልን ግፍዕን ግቡእ ፍታሕ ዝህብ ጥንኩር ኣካል ፍትሒ የለን። ሓባራዊ ንብረት እቲ ህዝቢ ንኣብነት ቦታታት ሕርሻ መስኖ፣ መስርሒ ገዛውቲ፣ ዱራት ወዘተ ብወልቀ ሰባት እናተወነኑ ይርከቡ። ዝተፈላለዩ ባህላውን ዘበናውን ትካላት ፍትሒ ብኣድልዎን ብፅዕንቶ ሰብ -ስልጣን ሕጊ

እናዛብዎ ይፈርዱ። ነበርቲ ቁሽታት ኩነታት ሰፈራቶም ኣዝዩ ኣስጊኡዎም ኣሎ። እዚ ኩነታት ከምዘለዎ እንተቐጂሊ ቁሽት “ቻነር ሰፈር ፍትሒ” እንታይ ኮን ክትከውን ትኾን?

መልመዲ 8

ኣብ ላዕሊ ንዝቐረበ ምንባብ መሰረት ጌርኩም ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብ ቁሽታት ቻነር ሽግር ዝተፈጠረ ብምንታይ ምኽንያት እዩ? ተመያየጥሉ።
2. ንምጥሓስ ፍትሒ ምክንያት ዝኾኑ ተግባራት ዘርዝሩ።

ፍትሒ ንክጠሓስ ካብ መንጎ ዝገብሩ ነገራት ቀዳማይ ሕጊ ዘይምኽባር እዩ። ሕጊ ማለት ኩሉ ከኽብሮ ዘለዎ ስርዓት ማለት እዩ። ኣብ ዝኾነ ቦታ ዝርከብ ሕጊ ብዜጋታት ክኸበር ይግባእ። ሕጊ ኣብ ኩሉ ቦታን ኣብ ምንቅስቐስ ህይወትን ይርከብ። ኣብ ስድራቤት፣ ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ውሽጢ ክፍሊ፣ ኣብ መፃወቲ ቦታ፣ ኣብ ቦታ ስራሕ ወዘተ ሕጊ ኣሎ። ሕጊ ቤት ትምህርቲ ወይ ስርዓት ብግቡእ እንተዘይተኸበሩ ከይዲ ትምህርቲ ውፅኢታዊ ክኸውን ኣይኽእልን። ካብዚ ዝተላዕለ ድማ ተምሃሮ ትምህርቶም በቲ ዝድለ ብርኪ ክከታተሉ ስለዘይኽእሉ መፃኢ ህይወቶም ይበላሸው።

ከምኡውን ሕድሕድ ፀወታ ናይ ባዕሉ ሕጊ ኣለዎ። ፀወታ ንምፅዋት ኩሎም ተፃወትቲ ነቲ ሕጊ ምኽባር ይግበኡዎ። እቲ ሕጊ እንተዘይተኸበሩ ምቁራፅ ፃወቲ ጥራሕ ከይኮነስ ካልእ ዝኸፍኦ ሽግር'ውን ክስዕብ ይኽእል እዩ። ብደረጃ ስድራቤት'ውን ፅቡቕ ቤተሰባዊ ኣመሓዳድራ ዘይብሉ ስድራ ኣብ ሽግር ምወዳቕ ዘይተርፍ እዩ። ቅድም ኢሉ ዘንበብኩምዎ ታሪኽ ቁሽታት ቻነር ናይዚ ኣብነት እዩ።

ብደረጃ ሃገር ዝውፁ ሕግታት ብዜጋታት ክኸበሩ ይግበኦም። እዚ እንተዘይኮይኑ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ክህሉ ኣይኸእልን። “ሕጊ እንትጓደል ሃገር ትብደል” ዝብል ኣበሃህላ ብቐሊሉ ይገልጾ። ብምኽንያት ዘይምኽባር ሕጊ ብደረጃ ውልቀ ሰብ፣ ኣብ ሕብረተሰብን ሃገርን ከቢድ ዝኾነ ቦደልን ጉድኣትን ይበፅሕ። ስለዚ ሰባት ንዓርሶም፣ ንስድርኦም፣ ንሃገሮም ሰላምን ዕብዮትን ክብሉ ሕጊ ክኸበሩ ይግባእ። ብዝተፈላለዩ ኩነታት ዝፍጠሩ ሽግራት ፍትሒ ሰባት ሕግን ደንብን ካብ ዘይምኽባሮም ዝተላዕለ እዩ።

መልመዲ 9

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣፀርቲ መልስታት ሃቡ።

1. ኣብዞም ዝስዕቡ ቦታታት ምኽንያት ምጥሓስ ሕጊ ይኸኑ እዮም እትብሉዎም ነጥብታት ጥቐሱ።

- ሀ. ኣብ ስድራ ቤት
- ለ. ኣብ ቤት ትምህርቲ
- ሐ. ኣብ ክፍለ

2. ዘይምኽባር ሕጊ ኣብ ቤት ትምህርትን ኣብ ጣብያን ዘስዕቡዎም ጉድኣታት ዘርዝሩ።

4.3.2 ኣድልኣዊ ኣሰራርሓ ምፍፃም፣

• ኣብዞም ዝስዕቡ ከባብታት ይረኣዩ እዮም እትብሉዎም ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ዘርዝሩ።

- ሀ. ኣብ መምሃሪ ክፍለ
- ለ. ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ
- ሐ. ኣብ ጣብያታት

• ሰባት ንምታይ ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ይፍፅሙ? ምኽንያታት እዮም እትብሉዎም ነጥብታት ጥቐሱ።

ፍትሒ ክጠሓስ ካብ መንጎ ዝገበሩ ጉዳያት እቲ ካልኣይ ኣድልኣዊ ኣሰራርሓ ምፍፃም እዩ። ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ተፃረርቲ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ እዮም። ኣድልዎኣዊ ኣሰራርሓታት ኣብ ሕብረተሰብ እንተተጋፊሖም ፍትሒ ይጓደል።

ኣድልኣዊ ኣሰራርሓ ማለት ብዘይግባእ ንሓደ ዝጠቅም ነቲ ካልእ ድማ ዝጎድእ ተግባር ምፍፃም ብዝብል ክገለፅ ይከኣል። ሓድሓደ ሰባት ብዝምድና፣ ብቋንቋ፣ ብዓሌት፣ ብሃይማኖት፣ ብምቅርራብ፣ ገንዘብ ምቕባልን ወዘተ ኣድላዊ ተግባራት ይፍፀሙ።

ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ንኣብነት ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ጣብያ፣ ትካላት ፍትሒ ወዘተ ክፍፀሙ ይኸእሉ እዮም። እዞም ኣድልኣዊ ተግባራት ሕጊ ክዘብል ብምግባር ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ከይዓስል ፅንቅፋት ይኾኑ። ኮይኑ ግና ኣብ ዝኾነ ከባቢ ዝፍፀሙ ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ፈጊሞም ዝድገፉ ተግባራት ኣይኮኑን።

መልመዲ 10

ኣብ እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ንምእላይ ካብ ተምሃሮ እንታይ ትፅቢት ይግበር?
2. ኣብ ቤት ትምህርቲ ዝፍፀሙ ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ንምእላይ እንታይ ክግበር ኣሎዎ?

4.3.3 ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት ዘስዕቡዎም ፀገማት፡

ስእሊ 4.6 ባእስን ስርቅን

ስእሊ 4.7 -ንብረት ኣፅኒኻ ምህዳም

ስእሊ.4.8. ምዝራፍ

- ኣብ ላዕሊ ካብ ኢትርእዩዎ ስእሊ እንታይ ትግንዘቡ? እንታይ ዓይነት ተግባራት ይፍፀሙ ኣለዉ?
- ከምኣቶም ዓይነት ተግባራት ከይፍፀሙ ዜጋታት እንታይ ክገብሩ ይግብኦም?

ቁሽታት ቻነር /ክፋል ክልተ/

ኩነታት ቁሽታት ቻነር ካብ ግዘ ናብ ግዘ እናተጋደዱን ካብ ቁፅፅር ወፃኢ እናኾኑን ብምምዳም ንምንባር ዘፍርሕ ኮይኑ። እዞም ቁሽታት እቲ ቀደም ዝነበሮም ዓይነት ወታሃደራዊ ጥንካረን ሕብረትን ብዘይምህላዉ ምኽንያት ብኻልኣት ህዝብታት ይውረሩ ኣለዉ። ህፃናት ከምቲ ዝሓለፉ ጊዜያት ኣብ ሜዳታት ክፃወቱ፣ እንስሳታት ክዕንድሩ ኣይረኣዩን። ምዝራፍ እውን የመና ብምግዳዱ ምኽንያት ደቂ ኣንስትዮ ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድ ኣቋሪፀን እየን።

ኣዴታት እውን እንተኾና ናብ ዕዳጋ ንኸወርዳ ፍርሒ ይስመዐን። ሓልሐሊፉ' እውን ሰባት ይቕተሉ ከምዘለዉ ብዙሕ ይውረ እዩ። ሰባት ሰፈሮም እናሓደጉ ክስደዱ ጀሚሮም። ኣብ መወዳእታ ድማ እቶም ቁሽታት ሰብ ኣልቦ ኮይኖም። ከም ቀልዲ ዓንዮም ባዲሞም። ሎሚ በቶም ዝፃነዉ ሰፈራት ከሓልፉ ከለው “ቻነር፣ ሰፈር ፍቕሪ፣ ዓዲ ፍትሒ” እናበሉ ይቕልዱ፣ የባዩዉ።

መልመዲ 11

ኣብ ላዕሊ ብዝቐረበ ምንባብ መሰረት ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ሕጊ ዘይምኽባርን ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታትን ዘስዕቡዎ ጉድኣት ዘርዝሩ።
2. ነበርቲ ቻነር ሽግር ከይፍጠር እንታይ ክገብሩ ነይርዎም? ክልተ ነጥብታት ጥቐሱ?

አድልኦቹ አሰራርሓ ቀጥሎም ዘለዉ ሽግራት የስዕብ:-

- ዜጋታት ካብ ሃገርም ክረኽቡዎ ዝግበኦም ጥቕሚ ዜግነት ከይረኽቡ ይገብር። ንኡብነት አድልኦቹ አሰራርሓ ካብ ቤት ትምህርቲ እንተተጋፊሑ ህፃናት ክረኽቡዎ ዝግበኦም ዕድል ትምህርቲ ዘይክረኽቡ ይኸእሉ እዮም። አድልኦቹ አሰራርሓ ካብ ትካላት ጥዕና እንተተጋፊሑ ዜጋታት ግቡእ ዝኾነ ገልጋሎት ሕክምና ምርካብ ኣፀጋሚ ይኸውን።
- አድልኦቹ አሰራርሓታት ካብ ስድራ ቤት እንተተጋፊሑም

ናብራ ይማዛበል። ብተወሳኺ ድማ አድልኦቹ አሰራርሓ ሕገ መንግስትን ደንብን ከይኸበር ብምግባር ዜጋታት ካብ መንግስቲ እምነት ክስእኑ ይገብሮም። ዓመፅን ናዕብን ክፍጠር ምኽንያት ይኸውን። በዚ ዝተልዕለ ሰላምን ፀጥታን ሃገር ይዝረግ። ዜጋታት ሃብፍቶምን ንብረቶምን ብሓያላት ይምንዘዑ። ሓልሓሊፉ እውን ካብ ኣካላቶምን ህይወቶምን መጥቓዕቲ ክበፅሑም ይኸእል።

መልመዲ 12

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።:

1. ምህላው አድልኦቹ አሰራርሓ ካብ ልዕሊ ዜጋታት ዘስዕቦ ጉድኣት እንታይ እዩ?
2. አድልኦቹ አሰራርሓታት ንምውጋድ ካብ ሕድሕድ ዜጋ እንታይ ትፅቢት ይግበር?

4.4 ማሕበራዊ ትካላት

4.4.1 እንታይነት ማሕበራዊ ትካላት

ሰእሊ 4.9 ትካላት ውሃብቲ ማሕበራዊ ግልጋሎት

- እዞም ኣብዚ ሰእሊ ዝረኣዩ ትካላት ኣብ ክባቢኹም ምንባሮምን ዘይምንባሮምን ኣስተውዒልኩም ኣብዚ ዝስዕብ ሰደቓ ምልኡ።

ዝርዝር ትካላት	የለን	ኣሎ	በዝሒ	ኣብቶም ትካላት ዝሰርሑ ዓይነት ሰብ ሞያ
1. ቤት ትምህርቲ				
2. ጣብያ ጥዕና				
3. ቤት ፅሕፈት ጣብያ				

ማሕበራዊ ትካላት ኣብ ሓደ ከባቢ ንሕብረተሰብ ዝተፈላለዩ ግልጋሎት ንክህቡ ተባሂሎም ዝተተኸሉ ኣብያተ ፅሕፈት ዝገልፅ ሓሳብ እዩ። ኣብ ላዕሊ ኣብቲ ሰደቓ ዝሰፈሩ ኣብያተ ፅሕፈት ኣብነታት ማሕበራዊ ትካላት እዮም። እዞም ትካላት እዚኦም ንሕብረተሰብ ጠቐምትን ኣድሊይትን ግልጋሎት ይህቡ። ንኣብነት ንሰኻትኩም ኣብዛ ደቂቓ እዚኣ እትመሃሩሉ ዘለኹም ቤት ትምህርቲ ንሕብረተሰብ ካባቢኹም ግልጋሎት ትምህርቲ ንምሃብ ዝተመስረተ ማሕበራዊ ትካል እዩ።

መልመዲ 13

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ማሕበራዊ ትካላት ማለት እንታይ ማለት ከምዝኾነ ዘርዝሩ።
2. ማሕበራዊ ትካላት እንታይ እንታይ ግልጋሎታት ይህቡ?

4.4.2 ፍትሓውነት ግልጋሎት ማሕበራዊ ትካላት

- ፍትሓውነት ማሕበራዊ ግልጋሎት ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ፍትሓውነት ግልጋሎት ማሕበራዊ ትካላት ብምንታይ ይግለፅ? ማሕበራዊ ትካላት ዝምስረቱሉ ምክንያት ንኹሉ ሕብረተሰብ ብዘይምንም ኣፈላላይ ብማዕረ ከገልግሉ እዩ።

ነዚ ድማ ትካላት ኣብ ማዕርነትን ኣብ ፍትሓውነትን ዝተመስረተ ስርዓት ኣወሃህባ ግልጋሎት ክኸተሉ ይግበኦም። ፍትሓዊ ግልጋሎት ማለት ሃፍታም፣ ድኻ፣ ስልጣን ዘለዎ፣ ስልጣን ዘይብሉ፣ ዘመድ ዘለዎ ዘመድ ዘይብሉ ወዘተ ከይተባህሉ ዜጋታት ካብ ትካላት ዝደልዮ ግልጋሎት ብግቡእ ኩነታት ምርካብ ወይ ምሃብ ማለት እዩ።

መልመዲ 14

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ማሕበራዊ ትካላት ፍትሓዊ ግልጋሎት ከይህቡ ዕንቅፋት ይኾኑ እዮም እትብሉዎም ነጥብታት ጥቐሱ።
2. ፍትሓዊ ግልጋሎት እንተዘይሂቦም ክስዕቡ ዝኽእሉ ፀገማት ዘርዝሩ።

4.5 ግብሪ

4.5.1 እንታይነትን ራብሓን ግብሪ

ሰእሊ 4.10 ሰርዓት ኣከፋፍላ ግብሪ

- ኣብቲ ሰእሊ ብብተራ ዝኣቱ ሰባት እንታይ ዝገብሩ ዘለው ይመስለኩም?
- ግብሪ ዝብል ቃል ሰሚዕኹምዶ ትፈልጡ? እትፈልጡዎ ሓሳብ ግለፁ?

ሕቶ ከድጃ

ከድጃ ኣብዚ ሰሙን እዚ ብዘዕባ “እንታይነት ማሕበራዊ ትካላት” ድሕሪ ምምሃራ ኣብ ከባቢኦም ዘለው ዝተፈላለዩ ትካላት መን ከምዝሰርሑም ክትፈልጥ ደልዩ ኣላ። ኣብ ክሊ እዚ ሕቶ ምስ ኣቦኣ ኣይተ ዓሊ ተመያይጣ ኣላ።

እቲ ምይይጥ ከድጃ ብዛዕባ ማሕበራዊ ትካላት ካብ ዝረኽቡዎ ፍልጠት ብተወሳኺ ብዛዕባ “እንታይነት ግብሪ “ንክትፈልጥ ሓጊዙዎ ኣሎ። ኣቦን ጓልን ዝገበርዎ ዝርርብ ኣብ ክልተ ክፋላት ከምዚ ዝስዕብ ኮይኑ ቀሪቡ ኣሎ።

ሕቶ ከድጃ /ክፋል ሓደ/

ከድጃ:- አባባ ኣብ ከባቢና ዝርከቡ ኣብያተ ትምህርቲ፣ ጣብያታት ጥዕና፣ ግብርና፣ ዕርጊያ፣ ወዘተ መን እዩ ሰሪሑዎም?

አይተ ዓሊ:- እዞም ዝፀራሕኻዮም መብዛሕቶም ትካላት ዝሰርሑም መንግስቲ እዩ። መንግስቲ ማለት ሰላምን ድሕንነትን ህዝብታት ዝሕሉ ዝተፈላለዩ ስራሕቲ ልምዓት ዝሰርሕ ውክልና ህዝቢ ዝተሞህሮ ኣካል እዩ።

ከድጃ:- አባባ መንግስቲ ነዞም ኩሎም ስራሕቲ ክሰርሕ ገንዘብ ካበይ የምዕእ?

አይተ ዓሊ:- መንግስቲ ነዞም ኩሎም ተግባራት ዝፍፅም ካብ ዜጋታት ብዝእከብ ገንዘብ ወይ ግብሪ እዩ።

ከድጃ:- አባባ ንምኳኑ ግብሪ እንታይ እዩ?

አይተ ዓሊ:- ግብሪ ማለት ዜጋታት ካብ ዝረኽቡዎ እቶት ዝተወሰነ እናቐነሱ ንመንግስቲ ዝኸፍሉዎ ገንዘብ እዩ። መንግስቲ ድማ ብግብሪ ካብ ዝኣከሮ ገንዘብ ነቲ ሕብረተሰብ ዘድልዩ ማሕበራዊ ትካላት ይሰርሕ። መሰረት ልምዓታት /መንገዲ፣ ማይ፣ መብራህቲ፣ ስልኪ ወዘተ/ ይዘርግሑ። ድሕነትን ሰላምን ሃገር የኸብር።

ከድጃ:- አባባ ኩሉ ሰብዶ ንመንግስቲ ግብሪ ይኸፍልዮ?

አይተ ዓሊ:- እወ! ነጋዳይ፣ ሓረስታይ፣ ሰራሕተኛ መንግስቲ፣ ፋብሪካ፣ መዓልታዊ ሸቃላይ ኮነ ወታደር ግብሪ ምኸፋል ግብሉዮ።

መልመዲ 15

ነዚ ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ዝርርብ መሰረት ጌርኩም ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ግብሪ ማለት እንታይ ማለት እዩ?
2. ግብሪ ብግቡእ እንተዘይተኸፊሉ እንታይ እንታይ ፀገማት ይመጹ ኢልኩም ትሓስቡ?
3. መንግስቲ ብግብሪ ዝኣከሮ ገንዘብ ኣብ ከመይ ዝበሉ ተግባራት የውዕሎ?

ሕቶ ከድጃ /ክፋል ክልተ/

ከድጃ:- ኣባባ ኩሉ ሰብ ዝኸፍሎ ግብሪ ማዕረ ድዩ?

አይተ ዓሊ:- አይኮነን ዛጋላይ፤ ዜጋታት ዝኸፍሉዎ መጠን ግብሪ ማዕረ ኣይኮነን። እቲ ዝኸፍልዎ መጠን ግብሪ ከከም እቶቲ ዝተፈለየ እዩ። መጠን ክፍሊት ግብሪ መጠን እቶት መሰረት ዝገበረ እዩ። ስለዚ ብዙሕ እቶት ዘሎዎ ሰብ ብዙሕ ግብሪ ይኸፍል። ትሑት እቶት ዘሎዎ ሰብ ከምእቶቲ ውሑድ ግብሪ ይኸፍል ማለት እዩ።

ከድጃ:- ኣባባ ንስኻኽ ክትከፍሎ ዝግበአካ ግብሪ ከፊልካዶ?

አይተ ዓሊ:- ብዝግባእ! ኣነ ኣሶኽ ኣነ፤ ቅድሚ መብዛሕትኦም ከፊልቲ ግብሪ ግቡአይ ብምውፃእ ኣብ ቀረባ እዋን ዝኸፈልኩሉ መረዳእታ እንኪ ረኣይዮ።

ከድጃ:- ኣባባ ግብሪ ብግቡእ እንተዘይተኸፊሉ እንታይ ሽግር የምዕእ?

አይተ ዓሊ:- አየ ዓለይ! ዜጋታት ብግቡእ ንመንግስቲ ግብሪ እንተዘይከፈሎም ከማኻትኩም ዝበሉ ህፃናት ትምህርቲ ክመሃሩ ኣይኸእሉን። ጣብያታት ጥዕናውን ክንድቲ ዝድለ ክሰርሑ ስለዘይኸእሉ ሕብረተሰብ ብሕማም ይጥቃዕ። መንገድታት፣ ጎዳጉዲ ማይ፣ መብራህቲ ወዘተ... ካልኣት ኣድለይቲ ግልጋሎት ኣይስፋሕፍሑን። ስለዚ ልምዓትን ዕብየትን ሃገር ይተፃናቐፍ። ሃገርና ድማ ካብ ድኸትነት ክትላቐቕ ኣይትኸእልን።

ክድጃ:- ኣባባ ዓብዮም ወይከዓ ሰልጢኖም ዝበሃሉ ሃገራት ዝሰልጡት ዜጋታቶም ግብሪ ስለዝኸፈሉ ድዩ?

አይተ ዓሊ:- እወ ዛንለይ፣ ዜጋታቶም ጠንኪሮም ብምስርሖምን ዝግብእም ግብሪ ንመንግስቶም ስለዝኸፍሉን እዩ። መንግስቲ ከም ሓደ ሓላፊ ስድራ ቤት ይምሰል። ሓለፍቲ ስድራ ቤት ኣድላይቲ ናውቲ ንስድራ ቤቶም ከምዘኸቐርቡ መንግስቲ እውን ንሕብረተሰብ ዝተፈላለዩ ስራሕቲ ይሰርሕ። ነዚ ተግባር እዚ ዝፍፅም ድማ ካብ ዜጋታቲ ብዝእከብ ግብሪ እዩ።

ክድጃ:- ኣባባ ሕዚ ማሕበራዊ ትካላት መን ከምዝሰርሖምን ብዛዕባ እንታይነት ግብርን ብዝግባእ ተረዲእ ኣለኹ። ኩሉ ዝተረዳእኹዎ ድማ ፅባሕ ንመሓዙተይ ክነግረን እዩ። ኣነውን ምስዓበኹን ናይ ውልቀይ ስራሕ ክህልወኒ ከሎ እቲ ዝግበአኒ ግብሪ ንመንግስቲ ክኸፍል እዩ።

አይተ ዓሊ:- የዲስ፣ የዲስ፣ ዛንለይ እዚ ከምእትገብሪ እኣምን እዩ።

መልመዲ 16

ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ምንግብ መሰረት ጌርኩም ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ጥቕምታት ግብሪ ዘርዝሩ።
2. ዜጋታት ዝኸፍሉዎ መጠን ግብሪ ዝውሰን እንታይ መሰረት ብምግባር እዩ?
3. ግብሪ ብግቡእ እንተዘይተኸፈሉ ኣብ ከማኹም ዝበሉ ህፃናት እንታይ ዓይነት ፀገማት ይፍጠሩ?

መጠቓለሊ

ፍትሒ ማለት ሚዛናዊ ዝኾነ ሓቀኛ ፍርዲ ወይ ርእይቶ ምሃብን ወይ ብሓቂ ምስራሕ ዝገልፅ ሓሳብ እዩ። ፍትሒ ኣብ ኩሉ ህይወትን ምንቅስቓስን ሕብረተሰብ ኣድላይን ጠቓምን ጉዳይ እዩ። ፍትሒ መሰረት ሓደ ህዝቢ ንዝኾነ ስድራ ቤታዊ ኣመሓዳድራ ዝተረጋገአን ጥዑይን ክኸውን ይገብር። ፍትሒ ኣብ መንጎ ዜጋታት ኣድልኣዊ ኣሰራርሓ ከይህሉ ብምግባር ስርዓት ማዕርነት የጠናኽር እዩ። ፍትሒ ዝማዕበለትን ሰላም ዝግሰላን ሃገር ንምህናዕ ዘኸእል ዓብዪ መሳርሒ ኮይኑ የገልግል።

ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ክጠናኽር ዜጋታት ኣብ ዝተፈላለዩ ብርክታት ዝርከቡ ሕግታት ክኸብሩ ይግባእ። ንኣሰራርሓ ፍትሒ ዕንቅፋት ዝኾኑ ኣድልኣዊ ተግባራት ካብ ምፍጻም ክቐጠቡ ይግበእም። ክፍፀሙ ዝርእዮም ኣድልኣዊ ኣሰራርሓታት'ውን ብግልፂ ምቅዋም ሓላፍነት ሓደ ፅቡቕ ዜጋ እዩ። ስለዚ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ኣብ ኣወሃህባ ግልጋሎት ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ትካላት ክጠናኽር ይግባእ።

ማሕበራዊ ትካላት ክጋፍሑ ዜጋታት ካብኣቶም ዝድለ ግብሪ ከም መጠን እቶቶም ንመንግስቲ ምኸፋል ይግበእም። ብሓፈሻ ኣብ ሓደ ሕብረተሰብ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ንኸጠናኽር ዜጋታት ኣብ ህይወት ስድራ ቤት፣ ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ከባቢ መንበሪ፣ ኣብ ቦታታት ስራሕ ወዘተ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ተግባራዊ ክገብሩ ይግባእ።

ኣገደስቲ ቃላት

- ፍትሓውነት:- ካብ ኣድልዎ ዝፀረየ ስራሕ ወይ ተግባር
- ቅርሕንቲ:- ጎንጊ፣ ባእሲ፣ ዘይምስምዕማዕ
- ኣድልዎ:- ናብ ሓደ ወገን ዝዘበለ ነቲ ካልእ ዝጎድእ ተግባር ወይ ውሳኔ
- በደል:- ጉድኣት፣ ጥቕዓት
- ትካል:- ዝተወሰነ ስራሕ ንኸፍፅም ስልጣን ዝተዋህቦ ቤት ዕዮ
- ዳይነት:- ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ውሳኔ ናይ ምሃብ ተግባር

ሚዛን:- አብ ርክብ ሕድ ሕድ እቲ ሓደ ንኻልእ ከይብድል ዘገልግል መስርሕ ማዕርነትን ፍትሓውነትን ዝገልፅ ምልክት

ባህሪ:- ጠባይ

ክኢላታት:- አብ ዝተፈላለዩ ዘፈራት እኹል ትምህርትን ፍልጠትን ወይ ክእለት ዘለዎም።

መጠቓለሊ ሕቶታት

I. እዞም ዝስዕቡ ምሉእት ሓሳብ ዝሓዘዎ ሓሳብ ትኽክል እንተኾይኑ /ሓቂ/ ትኽክል እንተዘይኮይኑ /ጌጋ/ ብምባል መልሱ።

1. ሚዛናዊ ዝኾነ ኣወሃህባ ግልግሎት ንዕብዮት ሃገር ጠቓሚ ኣይኮነን።
2. ባህላዊ ትካላት ፍትሒ፣ ፍትሒ ንምዕሳል ረብሓ ኣሎዎም።
3. ኣካላት ፖሊስ ምስ ዘበናዊ ኣካላት ፍትሒ ኣይምደቡን።
4. ግብሪ ንምግፋሕ ማሕበራዊ ትካላት ዝለዓለ ፍልፍል እቶት እዩ።
5. ፍትሓዊ ኣሰራርሓታት ኣብ ምንቅስቓስ ህይወት ሰባት ጠቐምቲ ኣይኮኑን።

II. ኣብ ትሕቲ ፊደል /ሀ/ ንዝተዘርዘሩ ሓሳባት ኣብ ትሕቲ ፊደል /ለ/ ካብ ዘለዉ እናመረፅኩም ኣዛምዱዎም።

ሀ

ለ

1. ሕጊ ዘይምኽባር
2. ፍትሓውነት
3. ሽምግልና
4. ማሕበራዊ ትካል
5. ቤት ፍርዲ

- ሀ. ባህላዊ ትካል ፍትሒ
- ለ. ትኽክለኛ ውሳኔ
- ሐ. ዘመናዊ ትካል ፍትሒ
- መ. ምድንንጃ/ምርፋድ
- ረ. ኬላ ጥዕና

III. ነዞም ዝሰዕቡ ባዶ ቦታታት ብትኽክለኛ ቃል ወይ ሓረግ ምልኡ፡፡

1. ሰለስቲኦም ቀንዲ ትካላት ዘመናዊ ፍትሒ _____፣ _____ን _____ን እዮም
2. ንዜጋታት ፍልጠት ዘስፋሕፍሕ ማሕበራዊ ትካል _____ እዩ።
3. ዜጋታት ከም መጠን እቶቶም ንመንግስቲ ዝኸፍሉዎ ገንዘብ _____ ይበሃል።

IV. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ቅነዕ ዝኾነ መልሲ ምረፁ፡፡

1. ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ወይ ስርዓት ኣድላዩ ዝኸውን ኣበየናይ ከባቢ እዩ?

ሀ. ኣብ ስድራቤት	ሐ. ኣብ ምምሕዳር ጣብያ
ለ. ኣብ ቤት ትምህርቲ	መ. ኩሎም መልሲ እዮም
2. ካብ መንጎ እዞም ዝሰዕቡ ንፍትሓዊ ውሳኔ ዓንቃፊ ዝኸውን ኣየናይ እዩ?

ሀ. ሓሶት	ሐ. ቅንዕና
ለ. ሓቀኛነት	መ. ሚዛናዊ ፍርዲ
3. ግብሪ ክኸፍል ዘለዎ ክፋል ሕብረተሰብ መን እዩ?

ሀ. ነጋዳይ	ሐ. ሓረስታይ
ለ. ሰራሕተኛ መንግስቲ	መ. ኩሎም
4. ማሕበራዊ ትካል ዘይኮነ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ጣብያ ጥዕና	ሐ. ቤት ትምህርቲ
ለ. መደበር ፖሊስ	መ. ኩሎም
5. ካብ መንጎ እዞም ዝሰዕቡ ውፅኢት ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ዘይኮነ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ምብታን ስድራ ቤት	ሐ. ማዕርነት
ለ. ሰላምን ዕብየትን	መ. ምፍቓር

V. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ሓፀርቲ መልሲታት ፀሓፉ፡፡

1. ኣብ ቤት ትምህርቲ ፍትሓዊ ኣሰራርሓ ንኸዓሰል እንታይ ክግበር ኣለዎ?
2. ግብሪ ብግቡእ እንተዘይተኸፈለ ክሰዕቡ ይኸእሉ እዮም እትብሉዎም ፀገማት ዘርዝሩ።